
GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT NUMMER 6|NOVEMBER/DECEMBER 2010

IB OG VILLADSENS FABRIKKER

FORSIDEILLUSTRATION:

Ib Roer Jensen ser på tagpaprøver

KILDE:

Ib Roer Jensens erindringer

Stads - og lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

©Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

IB OG VILLADSENS FABRIKKER

Dette nummer af Glemmer du er uddrag af erindringer skrevet af Ib Roer Jensen, der blev født i 1925 og døde i april 2010. Han begyndte i en tidlig alder på Jens Villadsens Fabrikker som arbejdsdreng og endte som laboratorieleder samme sted.

OM VILLADSENS FABRIKKER

Jens Villadsens fabrikker blev grundlagt i 1894 af tømrermester Jens Villadsen. Da fabrikken i 1912 blev omdannet til et aktieselskab, blev firmaets danske fabrik flyttet fra Frederiksberg til Maglebylille. Her blev fremstillet vej- og bygningsmaterialer samt isole-ring og tjæredestillation.

Efterhånden voksede virksomheden i Tømmerup såvel som en tilsvarende stor fabrik ved Malmø. Begge steder fremstilledes ICOPAL, en bestemt type tag; desuden bl.a. tagpap, vejmaterialer og isolationsmaterialer.

(Inger Kjær Jansen, redaktør)

Gemmas Allé 16 A med familien Jensen foran. Ca. 1930

MIT BARNDOMS- HJEM

Mine forældre flyttede til Helsingør (fra Vejle) i 1918, blev gift og fik 6 børn, jeg var nr. 5, født 19. november 1925.

I Helsingør arbejdede min far som politibetjent.

Da jeg var et år gammel, flyttede vi til Gemmas Alle 16A, Tårnby på Amager.

I København fik min far ansættelse som karetmager ved Københavns sporveje. Her arbejdede han, afbrudt af en kort arbejdsløshedperiode, indtil pensionering.

VORES HUS

Vores hus var et dobbelthus, hvor vi boede i den ene halvdel og udlejede 1. salen til et ægtepar med et barn. Vi havde en stue, et soveværelse, køkken og vaskehus.

I en kortere periode foregik den ugentlige fællesbadning af os børn i vaskehuset.

På gulvet var anbragt et stort rundt soppebadekar af voksdug, på væggen en beholder med slange og håndbruser, og så blev vi, en efter en, kaldt ud i vaskehuset og blev vasket over hele kroppen.

Børnene på Gemmas Allé 16 A samler græs til kaninerne

Om natten sov mor, far og 6 børn i samme rum. De mindste fire sov to i samme seng, en i hver sin ende, det var uden problemer.

Min mor passede huset og hele børneflokket, syede tøj til os, stoppede, vaskede og lavede mad.

VORES DYR

Min far havde en overgang næsten 100 kaniner, så vi spiste en masse kanin.

De mange kaniner skulle jo have en masse græs, som min

Kaninburene på Gemmas Allé 16 A

far høstede med le på de nabo-grunde, der endnu ikke var bebyggede. Til hjemkørsel havde han lavet en lille vogn. Nogle af os børn fik lov at sidde oppe på læsset når vi kørte hjem.

Vi havde også mange høns og solgte æg til naboerne. Hønsene gik ofte løse i haven, så en dag da fru Søndergaard havde været inde og hente æg, jagtede hanen hende, så hun tabte alle æggene.

MIN FAR

Senere gik min far meget op i foreningsarbejde for Socialdemokraterne, hvis vælgerforening i Tårnby han var kasserer for i 40 år. I anledning af det jubilæum havde han besøg af den daværende statsminister H.C. Hansen.

Desuden var han i flere perioder medlem af Sognerådet i Tårnby. Min far var også kasserer i grundejerforeningen, og han nød ligefrem at gå rundt og ”kræve” penge op søndag morgen. Med alt det foreningsarbejde i fritiden, blev der ikke megen tid for min far til at beskæftige sig med de 6 børn.

Peter Jensen fejrer med sin kone sit 25 års jubilæum i Socialdemokratiet. 1952

JUL OG NYTÅR

Efter julemiddagen, som regel en steg og henkogt frugt til dessert, og hvortil vi fik hvidtøl med citronvand i, gik alle vi børn ud i køkkenet. De store vaskede op og ryddede op, vi små ventede. Inde i stuen blev juletræet stillet midt på gulvet, og lysene blev tændt.

Så blev døren åbnet, og vi gik på række ind i stuen, de mindste forrest. Vi gik rundt om juletræet og sang julesange og fik julegaver.

2. juledag var vi til Socialdemokratiets julefest på Travbanen. Der var en julemand, som førte an i sange og julelege, og vi fik boller og kakao samt en godtepose.

Nytårsaften havde min far som regel købt fyrværkeri og stjernekastere.

Et år havde han pakket fyrværkeriet ud på spisebordet og var så uforsigtig at holde en tændt stjernekaster over fyrværkeriet, som futede af med voldsomt spektakel og et mindre bål på bordet. Katten flygtede ned i krybekælderen, og vi havde meget besvær med at få den kaldt op igen. Vi fik som regel lov til at løbe lidt ude nytårsaften, der skulle stjæles havelåger, og hvad vi ellers kunne finde på af gale streger, som nytårstraditionerne bød.

SKOLETIDEN

Jeg er venstrehåndet og skulle selvfølgelig skrive med højre hånd, det gik godt nok. Men da jeg i 1. klasse sad og klippede pæne julehjerter med venstre hånd, fik jeg besked på at bruge højre hånd, og så var det sket med de ”pæne” julehjerter.

Når jeg i sløjdtimerne kunne snige mig til at bruge venstre hånd, blev resultatet tilfredsstillende. Det var også den almindelige samlede bedømmelse i min karakterbog.

Da vi efter 5. klasse skulle deles i boglig og almen linie, var der kun tale om almen for mit vedkommende.

Mit første skoleferiejob var som jordbærplukker på Elmegården i Tømmerup. Vi mødte kl. 5 eller 6 om morgenen og plukkede til ved 10-tiden. Jobbet varede vel ca. 14 dage. For de penge jeg tjente, købte jeg et par tennissko.

I 8. klasse blev vi overflyttet fra Korsvejens Skole til Tårnby Skole, og efter et par måneder var der sommerferie, så var min skolegang slut.

MIN SIDSTE ”SKOLEFERIE” 1939

I ferien blev min far ringet op af Fischer, som han kendte fra sognerådet, og spurgt, om han ikke havde en dreng, der kunne tænke sig et feriejob. Det blev så mig, 13½ år gammel, der fik et par lange bukser på og gik ud på ”Tjærefabrikken”, som Villadsens fabriker

Ib Roer Jensens klasse på Korsvejens skole. 1938. Ib står på bageste række nr. 2 fra højre.

blev kaldt, og fik jobbet til en løn af 20 kr. om ugen.

Mit arbejde bestod i alt forefaldende arbejde som at hente slik, kager og tobaksvarer til de voksne, samt hjælpe til med undersøgelse af tagpap og vejmateriale, samt materialer til fremstilling af disse produkter. Men megen tid gik med at rense laboratorieudstyr, som var brugt ved undersøgelse af tjære og asfalt og var blevet gemt væk, fordi rengøringen var et arbejde, man helst undgik.

Rengøringen foregik ved, at jeg blev sat til med en spand diklorætylen, et giftigt opløsningsmiddel, at rense glas og kolber.

Resultatet var, at jeg blev dårlig, gik hjem og kastede op, og gik på arbejde næste dag.

Det var nok især de første par dage, at dette foregik, og jeg lærte hurtigt at bruge stinkskalet. Det skulle jeg nok have været vejledt om fra begyndelsen.

Efterhånden begyndte jeg at måle, veje og lave fysiske undersøgelser, det syntes jeg var meget interessant. Da jeg var god til at regne, lærte jeg at bruge regnestok, og holde styr på resultaterne.

LABORATORIETS INDRETNING I 1939

Laboratoriet bestod af 2 lokaler i forlængelse af hinanden, plus et chefkontor.

Der var ikke indlagt gas, så undersøgelser, der krævede varme, klaredes med små glas-spritlemper, primus, blæselampe eller en lille elektrisk varmeplade. Glasapparater til destillation eller ekstraktion var samlet med korkpropper, som vi borede huller i og trimede efter behov.

Samlingerne blev utætte med tiden, og da vi brugte brandfarlige opløsningsmidler, og varmede over åben ild, opstod der tit småbrande, som vi slukkede kemisk med et farligt svineri til følge, så jeg måtte i gang med rengøring.

Midt i laboratoriet stod et stort fællesbord, det brugte vi som skrivebord, arbejdsbord og spisebord.

Bordet var ret rodet med diverse småting som måtte skubbes lidt til side, når vi skulle spise. En gang, da jeg til fyraften gik en ekstra runde på laboratoriet, var der ved en fejltagelse blevet tændt for en dypkoger, som nu lå på bordet og havde tændt et lille bål. Jeg fik det

heldigvis slukket og undgik en større brand.

Der har i tidens løb været mange brande på fabrikken. De to største i min tid var, da tagpapfabrikken brændte, og sidst da Villadium-fabrikken brændte. Ind imellem var der mange småbrande, som vi for det meste selv slukkede.

I det største laboratorium stod centralvarmefyret, der var et stort, solidt støbejernsfyre.

Jeg passede fyret, og efterhånden fandt jeg ud af at køre trillebøren med kul, senere brunkul, ind i laboratoriet. Det svinede, men det gjorde det også, når jeg rensede slagger ud af fyret.

Om vinteren var det et problem, at der ikke var varmt nok, når personalet kom ved 8 – 8.30 tiden. Min arbejdsdag startede kl. 7, så jeg gik straks i gang med at få mere varme på fyret. En morgen gik det lidt for godt, vandet i kedlen begyndte at koge, det buldrede grimt, og jeg blev bange. I min panik tog jeg en bøtte vand og kastede indholdet ind af den åbne fyrlåge. Resultatet var, at fyret slog ud, og jeg blev slemt forbrændt på underansigtet.

Da der var gået nogen tid,

begyndte den ”hamle” hud at skalle af. Jeg talte ikke rent, og sagde hamle i stedet for gamle, derfor fik jeg lidt taleundervisning, så min udtale blev bedre.

I weekenden var det oftest en arbejdsmand fra forhuset, der passede fyret, men jeg har flere gange været ude og fyre om søndagen.

På fabrikken var der to meget simple lastbiler. De havde hjul uden luftdæk og kunne køre på let tjæreolie.

ARBEJDSLIV

Nu var skoleferien ved at være slut, jeg kunne godt tænke mig at fortsætte og hvad så?

Fabrikken ville gerne beholde mig, og da min far ikke mente, jeg egnede mig til at blive håndværker, fordi jeg var venstrehåndet, blev jeg taget ud af skolen.

Der var ikke tale om en læreplads, men med tiden, og efter selv at have taget diverse kurser, kunne jeg kalde mig laborant.

Min forgænger blev arbejdsmand, og før ham blev en anden laboratoriedreng, Viggo Rasmussen, senere laborant og min nærmeste foresatte, i øvrigt meget dygtig. Han sluttede som

fabrikschef efter 50 års virke. Nu bagefter kan jeg godt se, at det var en vanskelig situation: Ringe skoleuddannelse, venstre-håndet, tilbøjelig til at stamme og talte ikke ordentlig rent, men jeg fortsatte uden at tænke dybere.

Jeg blev hængende, der var nok at gøre på laboratoriet med at klare sig med de råvarer, det var muligt at skaffe.

Et af mine mange små jobs var at brygge kaffe til chefen, som kom ved 8.30-tiden. Han havde en lille italiensk espressokaffemaskine. Jeg var den eneste, der kunne lave kaffen god nok. Kaffemaskinen skulle også repareres og loddes, når filtret gik i stykker.

Et andet job var at koge æg til dem af personalet, der havde æg med til frokost. En dag havde jeg kommet farve i vandet, det var påske, men lidt revner i skallen gjorde, at hviden blev misfarvet, så det æg kunne ikke spises.

Jeg var sparsommelig, så derfor brugte jeg kogevandet fra æggene til kaffen (ikke det farvede, selvfølgelig). Det faldt ikke i god jord, da det blev opdaget.

KRIGEN VAR BEGYNDT

og Danmark besat 1940. Det var en vanskelig tid for Villadsens Fabriker, JVF, så der blev indskrænket kraftigt. Derfor var der ikke mange ugelønnede arbejdere, der fik deres løn i kontanter. Det skete, at jeg på cykel blev sendt ind på hovedkontoret, der lå på Kalvebod Brygge, for at hente lønningerne. Trods krig og besættelse var det fredelige forhold, så det var ingen, der fandt noget mærkeligt i den ordning.

JVF havde heldigvis gjort et godt indkøb af en stor skibsladning asfalt. Det var en god hjælp til at holde produktionen i gang.

Nogle af de tømte asfalttromler blev fyldt med jord og stillet op, så der blev en S-formet gang imellem dem. Det hele blev dækket med jord, det var vore beskyttelsesrum.

Fabriksområdet var tilsmudset med tjære og asfalt, så når der var fint besøg med rundvisning på fabrikken, fik de fine herrer asfalt og tjære under skoene. Så fik jeg arbejdet med at skrabe sålerne rene, medens de havde skoene på.

Jeg var stadig glad for mit arbejde, og efter nogle år blev

Lufthavnen bevogtes af CB- betjente. 1940-1941

der ansat en ny dreng, så jeg fik mere kvalificeret arbejde.

I en kortere periode havde jeg job lørdag eftermiddag som bydreng hos købmand Valdemar Hansen, som boede lige syd for Tjærefabrikken. Det job blev betalt med 5 kr. om ugen, det gav også lidt drikkepenge, og så var det meget sjovt at besøge amagerbønderne.

Om vinteren gik jeg på aften-skole, AOF, teknisk skole og engelsk sprogkursus.

Teknisk skole havde en meddelelsesbog, som hver uge skulle underskrives af arbejdsgiveren. Det var en slags kontrol af, at vi passede undervisningen. Chefen, ingeniør Philipson, havde forfattet et

lille vers, som jeg skulle synge, for at få underskriften. Formålet var at få mig til at undgå at stamme.

Verset lød sådan:

Smeltepunktet 65

Ibbermand han er tilfreds

Vandindholdet 6%

Han har underskrift fortjent.

MELDESTEDER

Under krigen var der flere steder det, man kaldte ”meldesteder”, som skulle modtage og videresende meldinger om skader, som kunne være en følge af skyderi eller bomber fra engelske fly. Meldestederne blev bemanded under luftalarm. Sådan et meldested var

der på fabrikken. Jeg fik det job at møde på meldestedet, når der blev blæst luftalarm.

Jeg tog stålhelmet på, gik til fods ud på fabrikken og passede meldestedet, indtil alarmen blev afblæst.

Jeg fik aldrig melding om skader, men da fabrikken lå lige op af lufthavnen, fandt vi ofte granatsplinter, når der havde været overflyvninger.

KONFIRMATION 1941

Nu var det ved at være tid at blive konfirmeret. Jeg havde måttet vente på min bror, som var 15 måneder yngre end mig. Mine forældre, som havde 6 børn, lod os konfirmere 2 ad gangen. Jeg var 15½ år og var vokset meget siden, jeg var 14, så jeg ragede et hoved op over de andre konfirmander. Når jeg skulle til præst, måtte jeg bede mig fri fra arbejde, det blev ikke til megen konfirmationsforberedelse.

Til konfirmationen, 6. april 1941, fik jeg en lommeregnekost. Den var jeg meget stolt af, der var ingen andre på min alder, der kunne regne på regnekost.

UDDANNELSE

Villadsens Fabriker kom efter krigen ind i en rivende udvikling. Der blev opført en bygning for kontor, laboratorium og konstruktionsafdeling.

Vi blev nu flere laboranter og jeg fik mere og mere interessante opgaver. Jeg blev klar over, at en laborantstilling med mangelfuld uddannelse var der ikke megen fremtid i.

Derfor besluttede jeg mig til at tage Præliminæreksamen på aftenkursus. At jeg havde en veninde på det tidspunkt, som gik på studenterkursus, havde måske også nogen indflydelse på mit valg. Jeg fik Villadsens Fabriker til at betale.

Det blev 2 meget strenge år, hvor jeg gik på arbejde fra kl. 7 - 16, og derefter på skole fra 19 - 21 eller 22.

Eksamen foregik på Universitetet på Frue Plads. Mit eksamensresultat var tilfredsstillende med de gode karakterer i regning, matematik og fysik, og de mindre gode i de boglige fag.

Min beståede præliminæreksamen og mine laborantkurser betød ikke større lønmæssig fremgang. Men jeg blev da månedslønnet funktionær og

skulle først møde kl. 8 om morgenen. Jeg begyndte også at bruge kittel på arbejde. Nu kunne jeg med en fornuftig uddannelse roligt se fremtiden i møde.

FUNKTIONÆRERNE PÅ VILLADSENS FABRIKER 1939 – 1970

Der var en hyggelig og rar tone på laboratoriet og kontoret, men direktør Christian Villadsen, som var temperamentsfuld og hidsig, havde vi respekt for.

De ringede fra Hovedkontoret på Kalvebod Brygge, når direktøren tog ud på fabrikken, så fik vi travlt med at se flittige ud.

Det var værst for fabriksforvalteren, han blev skældt ud for svineri, uorden og roderi. For at undgå dette gemte han sig, men så sendte direktøren mig ud for at finde ham, og det fik jeg en vis øvelse i.

Fabrikschefen, overingeniør Poul Jensen, var den helt rigtige leder, rolig, besindig og loyal.

Vi havde alle respekt for ham, han skældte aldrig ud og respekterede alle. Hans daglige rutine var en rundtur til alle afdelinger for at få en orien-

tering om forholdene. Hans faste følgesvend på disse ture var maskinmester Otzen.

Dr. Skogsheid, som dengang var leder af Centrallaboratoriet, rangdelte folk, f.eks. havde ingeniørerne et aflåst toilet, som laboranterne ikke måtte benytte. Han frabad sig også overingeniør Jensens daglige besøg.

Et typisk træk var, at da nogle var blevet sjuskede med at møde til tiden, stillede overingeniør Jensen sig ved porten og sagde godmorgen, så var det slut med ikke at møde til tiden. Hvis julegaver fra leverandører ikke var tydeligt bestemt til en enkelt person, blev der trukket lod om dem.

Laboratoriechefen, overingeniør Erik Philipson, var af jødisk afstamning og måtte under krigen flygte til Sverige, hvor han ledede laboratoriet på Svenske Icopal, og måtte kommunikere med JVF under navnet Philip Erikson.

Ledelsen var ikke streng, vi passede vore opgaver, og Philipson planlagde udviklingsopgaverne. Der var en hyggelig og god atmosfære.

I en del år holdt Philipson frokost hjemme hos fabriks-

chef P. Jensen, det kunne godt trække lidt ud.

Mine nærmeste foresatte i den første tid var Viggo Rasmussen, oplært på laboratoriet, ingeniør Svend Høgh, som, efter uddannelse som maler, havde læst til ingeniør, samt frøken Højlund Carlsen der var uddannet husholdningslærerinde. Det var dejlige mennesker som hjalp mig gennem den første vanskelige tid. Især Svend Høgh havde jeg megen glæde og støtte af.

Kontorpersonalet havde jeg ikke meget at gøre med, men de var også rare og søde mennesker. Der var et kontorbud eller medhjælper, Cornelius Olsen, som var et par år ældre end mig. Han blev taget af tyskerne under krigen og kom i koncentrationslejr. Han overlevede og vendte tilbage til JVF, men døde ret hurtigt efter som følge af ødelagt helbred i koncentrationslejren.

EFTER SOLDATERTIDEN

Ved genoptagelsen af mit laborantarbejde efter min soldatertid, bad jeg om at komme i gulvbelægningslaboratoriet, fordi det gav mulig-

hed for at arbejde med farver og mønstre. Jeg har altid godt kunnet lide at tegne og male. Gulvbelægningen var imiteret linoleum, og havde navnet Villadium. Det bestod af imprægneret pap med belægning af linolielak i forskellige farver, påført med seks stk. 1 x 2 meter store stempler og derefter tørret og hærdet i store ovne. Lakbelægningen blev senere erstattet af plastic, og produktet skiftede navn til Villanyl. Produktionen af Villadium begyndte ved krigens slutning, men på grund af mangel på linolie og andre råvarer, blev der i de første år kun produceret Villadium nogle få gange om året.

Dengang var vi ganske få på laboratoriet, og jeg tonede farver og indstillede farvernes viskositet og flydeevne. Laksen stod i store spande, som en mand rørte i, og jeg tonede og tilsatte terpentin m.m. Jeg mødte kl. 7 de dage, der skulle produceres og undrede mig over søvnighed og svie i øjnene. Senere blev jeg klar over, at det var dampe fra terpentin og kemikalier, der generede mig. Det har siden undret mig, at mit helbred har holdt til alle

de giftstoffer, jeg har arbejdet med, f.eks. tjære, opløsningsmidler, kviksølv og asbest.

Mit arbejde på gulvbelægningslaboratoriet varede kun få måneder, så blev jeg flyttet tilbage til tagpaplaboratoriet, hvor de havde mere brug for mig. Denne tilbageflytning skal jeg nok være glad for.

På tagpaplaboratoriet kom jeg til at stå for produktionskontrollen. Den hidtidige førstelaborant blev produktionsleder. Jeg havde heldigvis gode medhjælpere, så der blev tid til at arbejde med problemløsninger og produktforbedringer. Det var lige opgaver, der interesserede mig. En ikke-fagmand kan næppe forestille sig, hvor mangfoldige de var.

Efterhånden begyndte jeg at deltage i tekniske møder og det årlige salgsmøde, det var nok ikke lige der, jeg havde min force. Mere succes havde jeg nok med laboratoriefolkene fra søsterselskaberne i Sverige, Norge og Finland. Disse fællesnordiske laboratiemøder satte jeg megen pris på. Vi nåede langt med udarbejdelse af fælles afprøvningsmetoder. Villadsens Fabriker skulle ekspandere, derfor blev der udvidet

med et Central- og Udviklingslaboratorium for hele koncernen, som stadig voksede.

Centrallaboratoriet blev en tilbygning til laboratoriet i Kastrup og blev bemanded med 6 - 8 personer plus en højt kvalificeret leder. Tagpap blev bedømt som et stort set færdigudviklet produkt, men isolationsmaterialer, plast og andre bygningsprodukter havde spændende muligheder.

Efter mange år blev det dog tagpap og dertil knyttede produkter, der blev dominerende.

LABORATORIELEDER

Efter 10 år som laboratorieleder mærkede jeg, at der, hvad der var naturligt, blev satset mere på unge kræfter. Så jeg gik mere ind i selve laboratoriearbejdet, der følte jeg mig også bedre hjemme. Efter et festligt 50-års jubilæum og yderligere 3½ år, gik jeg på pension som 67-årig i 1992.

Villadsens fabrik i dag. Foto: Dirch Jansen, 2009

Desværre har arkivet ingen fotos fra Villadsens fabrikker, så hvis der er nogen læsere, der ligger inde med billeder fra fabrikken, er arkivet meget interesseret i at affotografere dem.

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag til torsdag: Kl. 10 - 19
Fredag: Kl. 10 - 17
Lørdag: Kl. 10 - 15
Søndag 1. oktober - 31. marts:
Kl. 10 - 15

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN UDSILLINGER PÅ:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00
Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:
PERMANENTE OG
SKIFTENDE UDSILLINGER
Lørdag og søndag 13.00-16.00

Stads- og lokalarkivet

TÅRNBY KOMMUNEBIBLIOTEKER
Kamillevej 10 . Tlf.: 32 46 05 45
taarnbybib.dk